

לאמִיר דערהעָרָן דעם רֹפֵא

דאץ זיך אונדזערעツ מנהיגים אויסיגראפָן גיווארן אַנְ-אַקצִיעַ מיטַן נַאמֵּן „מְפַעֵּל הַצְּלָה“. דאס פֿרַאַקְלֶאָמִירַן די אַקצִיעַ אוֹ גִּימָאָכַט גִּיוֹאָרַן פִּיעָרְלָעַ גַּזְן עֲרָגָצֶט. שׁוֹין שִׁינְגַּע וּוְאַכְן וּוְיַ-סְ-וּוּרֶט מִיטַן יִדְישָׁן פְּרוּמִין עַוְלָם גִּיקְנָעָלַט אַין דָּעַר פְּרַעַשׂ וּוְעַגְן דָּעַר וּוְיכְטִיקִיט פָּוָן „מְפַעֵּל הַצְּלָה“. אלָעַ אַרְגּוּמָעָנָן אַוְיפְּצָקְלָעָרַן דאס נְחִיצָות סְפָן וּוְאַרְפָּן זַיךְ מִיטַן גַּאנְצָן בְּרַעַן פָּאָר דָּעַם רַאֲטִיוֹוִין אוֹן באַשִּׁיצָן דָּעַם אַלְטָן וּוְיַדְעַם נְיִיעָם חֲרָדִישׁ יְשֻׁוָּב, זַעֲנִין אוֹיךְ שׁוֹין גִּיוֹאָגַט גִּיוֹאָרַן מִיטַּגְוָן אוֹן מִיטַּבְיוֹן...

פאראן אוזעלכע וואס ווילן חולה זיין די קאלטקייט און די שלאָפערדייקיט פון דער זאמלונג אין זיטיקע סבות. לאמיר זאגן אַפְּילו אין אַזעלכע סבות, ווֹרגאניזאציאנעל און גיעולשאָפְּטְּלִיך גינומין זענין זיַּי פֿאָקְטִישׁ מנייעות, צו אַג-אַוְיסְפּוֹאוֹונג אָון באֲגִיסְטֶּרֶטָּע אַינְטְּעָנְסִיוֹיטָּעָט. דאס אַיז אַבער נישט אלֶּא. נאָר נישט די מנייעות האָבן גִּיאָאנְט אָון גִּידָּאָרְפָּט זיין גּוֹרְמִים, אוֹ דער "מְפַעַּל הַצְּלָה" זאָל מֵיט אָזְוִי ווַיְינִיס גַּרְיִיטְקִיט אָרוֹ התלהבות אוֹסְגִּינְוּמִין וּערְן.

לאזכיר בעסער טיפער אונדזערן אין אונדזער באניהונג צו ארץ-ישראל בענין. די ארטאדאקסישע מאסן זענין נאך וווײיט נישט אַרומגינומין מיט חיבת הארץ און אמתעד אהבה צו ציון און ירושלים. אוּ יְשׁוּב־אָרֶץ־יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ נאך נישט אַרְיִינְגִּידְרוֹגְּנִיגְּן אֵין אַרְטָאַדָּאַקְּסִישָׁן לְעַבְּן אַלְסְּ מְצֻוָּה, וַיְיִזְּ אֵינוֹ בַּיִּסְׁרָאֵל פָּוּן אַונְדְּזָעַרְעַד גְּדוֹלִי הַדָּוָר, אָנוּ סְּפָעַלְתָּן נאך בְּכָלְלָה דָּאָס פָּאַרְשְׁטָעַנְדִּינִישׁ פָּאָר "לְמַעַן צִוְּן לֹא אָחַשָּׁה". דָּאָס אֵינוֹ אַבְּיטָעַרְעַד אַמְּתָה.

אַפָּאָר יָאָר צְוָרִיק הַאָט זִיךְ אַוְיסְגִּידְאָכְט, אַו אֵין דָעַם פְּרַט אֵיזְ גְּיוֹעָן אֲשִׁינוֹי, אַין אַונְדְּזָעַר מְחַנָּה. "קְרָן הַיִּצְׁוֹב" הַאָט אַנְגִּיהְוִיבָן אַרְיִינְגִּידְרוֹגְּנִיגְּן אֵין לְעַבְּן, די יְוָגָנְט הַאָט אַינְטָעַנְסִיּוֹן גִּיאָמְלָט, דָעַר עַוְּלָם הַאָט מִיטְ פְּרַיְיד גִּיגְעַבְּן, די הַכְּשָׁרָה-קִיבּוֹצִים הַאָבָן וַיְדָ גִּימְעָרָט אָנוּ אַלְקָץ אֵיזְ גִּיגָּנְגִּין כְּשָׂוָה.

זְעַן מַעַן וְאֵל אַרְוִיסְלִיְיעַנְיָן פָּוּן די בְּרִיוֹן, וְאֵס זְעַנְיָן אַנְגִּיקְוִמִּין בְּשַׁתְּהָוָן אֵין אַלְעָ אַונְדְּזָעַרְעַד צְעַנְטְּרָאַלִּים, הַאָט אַרְוִיסְגִּיזְוָנִיגְּן פָּוּן זַיְיַ רַק אַבְּעַנְקְשָׁאָפְט. יְיִמְן צוּ אָרֶץ-יִשְׂרָאֵל, לְוִיטָר אִידְעָאַלְיָום, בְּלוֹיוֹן שְׁמָה. סְ-זָאֵל אֵין אָרֶץ-יִשְׂרָאֵל וּוְעָרָן שְׁטָאַרְקָעָר דָאָס אַמְתָע יְהָדוֹת-לְעַבְּן, די אַגְּוִידִיסְטִישׁ מַחְגּוֹת.

ח'אט זיך אבער נישט אייניגגעבן. איז אַלְעָו וואָס האָבָן אַדוֹרֶכְגִּימָאָכָט הַכְּשָׁרָה זָאַלְנָ שְׂוִין עוֹלָה זֵין. אַיז דָּאַךְ דָּאַס בַּיִם בעסְטָן ווַילְעָן נִישְׁט מַעֲגַלְעָךְ גִּיוֹעָן, אָבָן דָּאַךְ לְכַתְּחִילָה גִּימָוֹת הָאָבָן אַשְׁטִיקָל חַשְׁבּוֹן דִּי עַלִּי-קָאנְדִּידָטָן. אַז ווּעַן סְ-וּוּעַט פָּאָרָן דָּעָר, ווּעַט דָּאַךְ נִישְׁט קַעַנְיִין פָּאָרָן אַצְוּוּיִיטָר. נָו, דָּעַרְפָּאָר אלְיעַצְטָאַלְץ גִּינְזִיבָּן ? ! וְאַל מִין טַאַקָּע אַלְעָז אַוּזְקָוָאָרְפָּן אָזְן סְ-זָאַל גִּינְזָמָן ווּעַרְעַן נִקְמָה אִין זִיךְ אַלְיִין, אִין דָּעָר אַגְּוּדִיסְטִישָׁעָר אַרְבָּיטָן, בְּפֶרֶט וואָס נָוָעָג אַרְץ - יִשְׂרָאֵל.

עד שמוסט נאר, וווען ס-אייז באמת גיטון גיוארן אייניגים אָג-עוולַה און וואָס אָזעלְכע עוֹלוֹת האָב אִיך גָּאָרְנִישֶׁט בְּדֻעה צו פָּאָרְעָונְטְּפָעָרָן, הָגָם אָפְטָמָאָל עֲנוּנִין עַס גַּיּוּעַן אַיִינְפָּאָכָע טָעוּתִים, — אַיְן אָזָא פָּאָל אִיז דָּאָךְ דֵּי נְקָמָה שְׂוִין כְּלָוְמְפָרְשֶׁט בָּאָרְעָכְטִיקְט. שְׁפָעַטְעָר אִיז נָאָךְ צָוְגְּיָקְוָמִין דָּעָר עַקְאָנָאָמִישׁ. עַנוּדְעַטְעָר מְצָב אַיְן אָרְצַ-יִשְׂרָאֵל, דֵּי בְּלֹטְיקָע גִּישְׁעָנִישׁן, דֵּי פָּאָלִיטִישׁ קָאָמְפְּלִיקָאָצִיעַס, וּנוּ, יַעַצְתָּ אִיז שְׂוִין בָּאָלְדָעָר גָּאנְצָעָר עַנִּין אָרְצַ-יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם.

וואס וויזיט דאס אלץ ? וואס איז אַרויסצּוֹדְרִינְגִין פון דעם אלימין ? וואסערע מוסר-השפל איז עס פֿאָר אונדו ?
יר פֿאָרמָאנְגֵן נישט קִיּוֹן חִיבֶת-הארץ, ווי מיר דארפָן און מווין פֿאָרמָאנְגֵן. מיד לֻעְרָנִין גַּאֲרְנִישֶׁט פון עבר, קוּקָן נישט טיפָעָר אַינִים הוּא אָפְשִׁיטָא, אָו
מיר גִּיבָּן זַיְן נִיְּסָט אָפְּ קִיּוֹן דִּין-וחשבָּנו וועגן עריבָּן.

פְּכָל-סֻוף האט פַּארט דער קְרָן הִישּׁוֹב פָּאֵר דָּעַר צִיִּיט פּוֹן זַיִן טַעֲטִיקִיִּט אוּפְּגִיטּוֹן אַינִים הַיְּלִיכָּן לְאַנְדָּה. אַ סְךָ, אַ סְךָ מַיִן וּמַיד אֶלְעָ צַוְּזָמִין מַיִן.

ישוב, דורך דרך באשידינער החהלה פון אגודיסטיישער ארבעיט.

ר' רופא פאר "מפעל הצלה" אינו דער רופא פון איגנינס גיוויסן. – לאמיר דערהערן דעם דאויקן רוף און אפונטפערן אויף אים ווי ער פארדייטן און ואלו רופא פאר "מפעל הצלה" אינו דער רופא פון איגנינס גיוויסן. – לאмир דערהערן דעם דאויקן רוף און אפונטפערן אויף אים ווי ער פארדייטן און ואלו

אַיִלְבּוֹן

זורה ליב אולען

אַמְּנָא יְהוָה תִּשְׁרֵךְ ?

זוי דער שטייגער איזו, ווערט יעדע איבערג'יחורטע פועלה, אדער סטאַבִּילְיָוֵר-
צע התנהגות, מיט דער צייט מעכאניש. דער מענטש ווערט פאָרענְגֶט, אויטה-
אַטְּישׁ, צוגילְיִינְט. די קאנטראָל אַיבְּעָר פֿנְמִיּוֹת, די אַיְפְּפָאַדְּרוֹנְג צו התרגשות
גַּאֲלַעַבְּט דַּי פֻּוּלָה, שְׁטוּיסְט צו עַלִּי, רִיסְט אִים צוֹם הִימְלָה. מַצְדָּךְ אַחֲרָ אַיזו וַיְדַעַר
אַיבְּעָר גִּטְרִיבִּינְעָר גִּיפְּלִס אַיְפְּבָרוֹיזוֹ נָוְרָם אַצְוֹוִיטָעַ סְפָנָה. אַוְמַבָּאָגְרָעָנִיכְטָעָר
אַזְוָאָונָג וּאַס אַיזו נִישְׁתְּ גִּקְיִיטָלָט מִיטַּ מְעֻשִׁים, וּאַס אַיזו נִישְׁתְּ צַוְּגִינְאָגְלָט,
צַו דער ערְד, פִּירְט צַו קְרָעָנְקָלְעָכְקִיּוֹת אַדְעָר גַּאֲר צַו פְּשָׁוטָע זִינְד.

בתקן ל.א יצר צעדך

אויב דו גיטט מיט דעם חכמה-וועג, אויב די פילסט אויס די אַלטערלעכע
לייכט, ווערט בי דיר נישט ענג דער טרייט. אָזָא מאנאטאנע התנהגות מעכָא-
יזירט נישט דעם מענטש. ווילְ די חכמה איין אָזֶוי גוט מצויה צו רגש, צו
גנימיות, צו פולער מיטפֿאָטִילִיקונג פונים מענטש בײַם קיומ המצוות. אויב
ידיער דו לְוִוּסֶט, אויב דו ברזיזט מיט פֵּיעַר, אויב דו רִיסְטֶט צום הימֶל
ערסטו נישט גיטטרויכלט, פֿאָרְלִירְסְטו נישט דאס גִּיכְגִּוּיכְט. ווילְ די
כמה פֿאָרְלָאנְגְט אַמת, קאנְקְרָעְטְקִיט, אויסגִּיאָרְבִּיטְקִיט. דאס באָוויזוּטו אַבער
נאָר מיט פראָקטִישׂעַר אויספֿירְדְונג, נישט מיט בלְוִוּן שטימונג.

ושדר, קומט אוים, אייז אינס מיט חכמה. ס-אייז נאר א הבדל אונס מצב
זוייב די חכמה-מאס וווערט דורךניפרט, אנטשטייט דערמייט גופה דער מצב
ונגיס מוסר. מוסר אייז דעריבער נאר דער תכלית חכמה. וואס אייז ער?
שובה ומעשין טובים. וואס באוועגט דעם ייד צום תכלית? וואסער פוח
אסטויסט אם צום קיום המצוות? וואס ברעגט אם נענטער צום מצב
פוניים מוסר?

יש שאלת פירט אונדנו צו דער התחליה פוניט מוסר – צו דער חכמה. חכמה איז דאס ערשות מיטל צו מוסר. די ידיעה גופא באזוענט דערצו. יישט בלויין, וויל מע זוויסט, נאר ממש, וויל ס-גיט פוח, ס-טריבט צו מעשים.

גדוֹ חַלְמָד שָׁמְבִיא לְדִי מִשְׁעָה [בְּבָא קְמָא יֵזָ].
 דָּרוֹים אֵין דָּעַר לִימֹוד, וּוְיָלֶל עָר בְּרַעֲנָגֶט צָר מִשְׁעָה. דַּי יִדְעָה גּוֹפָא אֵין אַיִלְלָה דָּעֲצָצָו. דָּעַרְמִיט וּוְעָרְטָ פָּאַרְשַׁטְעַנְדְּלַעְכָּעָר דָּעַר פְּשַׁוְּתָעָר מְוֻשָּׁגְפּוֹנִים
 וּסְרָר. מְוּסָר גּוֹפָא אֵין דָּעַר גִּיבְּוֹנְדְּקִיטָּס-מִצְבָּה. חַכְמָה אֵין מְוּסָר דָּעַרְמִיט, וּזְאָס
 בִּינָת מִמְשָׁ דָעַם מְעַנְטָש. סָ-אֵין אַנְ-אַיִדְעַלְעָר מְוּסָר, אַזְעַלְפָסָט-בִּינְדוֹגָן.

אסער ל'ימוד ? יעדער תורה-גיביט האט א באזונדערע השפעה. דעריבער איז דבדער ל'ימוד אמור אבדער אגות מיטל או מוטר אינעם מושן חביבים
בשלמות. דאס הייסט: מיט פנימיות.

חכמה גויט אפט גייפאָרט מיט מוסר. חכמה איז די ידיעה איבער דעם
וואס איז גוט אדער שלעכט, וואס רעכט איז אדער אומראָכט, וואס
ערלַזיבֶּט איז אדער פֿאָרווערט. מוסר איז ווידער די פֿראָקטיישׁן אַנוּוּנְדוֹנְג
דער די לַעֲבִידִיקָעַ חכמה. חכמה איז לויט דעם די אַידַעַן, מוסר — אַידַעַן
פֿאָרוּרְקָלְעָכוֹנְג. חכמה האט אַיר אָרט אַינְגִּים מוח, מוסר — אַינְגִּים הָאָרֶץ.
ינועיר באָצִיכְנַט, איז חכמה די ידיעה, ווי אַזְוֵי מע רַעְגָּלִירַט די טַבָּע, ווי
חוּזְוֵי מע פֿאָרוּנְדַּטְדַּי מַעֲנְטַשְׁלַעַכְעַט כּוּחוֹת, ווי אַזְוֵי מע פֿירַט אַוִיס אַלְעַזְמַשִּׁים.
עם "וואס" אדער דעם "וויאָזְוֵי" ווֹאלְט דער מענטש גוֹפָא אַפְּלַו קִינְמָאָל
ישט גִּיוֹאָסְט. ס-אַיז אַהֲכָרְעַד יִדְעָה. אַיר מַקוּר אַיז נִישְׁתְּ בַּיִם מענטש.
זֹאַ יִדְעָה גִּיט נָאָר תּוֹרָה, וואס דער יִדְעָה אַיז דַּעַרְגִּיכְטַּן בְּנָבוֹאָה.
עדַנְפְּאָלָס אַיז אַבעָר דער מהות אַירער גִּיצְיְיכְנַטְעַ נָאָרָם, פֿעַטְגִּישְׁתְּעַלְטַע
חַמְּאָמָּא אַזְוֵי צָוָאָה אַזְבָּהָרָה גַּזְבָּהָר.

וועיב חכמה איז די מאס בגדר ידיעה. איז מוסר די דורךגייפרטע מאס פועל. דאס ווארט מוסר איז אפילו פילאלאגיש נאנט צום מהות זייןינט. מוסר אט פידוע א שיכות מיט אסורה. דער טייטש פיניטס ווארט אסורה איז בינדונג, זימונג, דאס הייסט, או דאס, וואס איז בגדר ידיעה א מאס, איז בפועל א זימונג, מע בינט דעם קערפער, אדער מע צוימט אים, לוייט דער נארט, אום די חכמה האט פאסטגיגשטעלט, דערגייט דערמיט חכמה צו מוסר, ווערט דערמיט חכמה פאראואנדרט אין מוסר.

זא דעפיניציע פאר מוסר ווי פאר חכמה באשוערט אונדו אפילו אינט לוג דעם צוגאנט, א מענטש, וואס שטרבעב צו אנטווקילונג, דרעננט בטבע פריקייט. אובי מוסר באטייט ווידער צזימונג, וואו איז דא בעיט יידנטום אן-ארט פאר פרייער אנטווקילונג פונים מענטש?

אמת איז אבער מוסר, ווי א צוים וואס בינט, דא נאר א גיבארט ווארט, מוסר פאדרערט גאר. רעגולדאציע, אבער נישט פארנויכטונג. וויל יעדר פות, אעס דער מענטש פאייזט דינט צו עפיס פאויטיזויס. מוסר גיט נאר די ליכטונג, אבער טייט נישט אפ. איב דו זוכט אטייטש פאר מוסר, זע די פאדרערונג פונים חכם מפל האדם:

ישראל בנו כי יש תקווה
ויש לנו חתמה ממי דבשו רצונם (הנני נטה לך)

וְאֵם הַמִּתְהוֹ אֵל אֲשֶׁר נִפְשָׁן! (משלי י'ט י'ח)
 ווסר דעם קינד דינימ, וויל-ס-אייז דא א האפיגונג, דערוגי אבער נישט מיט
 עעד שטרעפונג דינער ביז צו אָפְטִיכְטוֹנָג! פֿאָרְטָעָמָפּ נִישְׁט דעם פֿוח זִינִים,
 אָפְטָש עַד בְּרוּזִיט אָזְוִי ווַיְלַךְ! רַעֲגּוֹלִיר אִים, ווַיְוַיְתָה דַו קַעַנְכַּט! צְוִים
 אִים, ווַיְוַיְתָה דַו דָּאָרְפַּטְט! דָעַרְלָאוֹ דָוְרְכָאוֹיס פֿרְיִיעַ אַנְטוּקְלוֹנָג!
 אָזְוִי פֿאָדְעָרֶט מּוֹסֶר, דָוְקָא פְּרִיקִית, דָוְקָא שְׂטִיגְעָרוֹנָג. ווַיְלַכְּדַה-פֿאָרְשָׁתִיט

בכל פריקיוט גופה נישט גוט. סתם פריקייט צוואוילדעוועט גאר די כוחות, ערלאזט סטכישע אויפרוייזונג, פירט צו פשוטער אנטרכיע. וויל באמת אטייט נישט פריקייט פשוטן צימלאזקייט. נאר א מעגלעכקייט פאר אונט-יקלונג. צו דעם וווערט אבער גיפאדרט אָנְ-הנהגה. חכמה מיט מוסר אייז טאקי אָנְ-הנהגה, בשעת אנטרכיע אייז באמת פארניכטונג.

יב יעדע פעללה ווערט גיארט מיט אינערלעכער הרגשה, ווערט דערמיט גור גיזיכרט דער ליעבידיקיטס מצב. אָפֶגְּרַעַט פוניגם אַמְתָּה, אוֹ אַ פְּעֻלָּה ייסט גאר דעמלט בשלמות, אויב דער גאנצער מענטש, אָפִילּוּ מיט דעם ימיות אוֹ בָּטְאִילִיקְט. אַבעָר אוֹיסְצָר דעם אוֹזָא שלומות אוֹ גָּאָרָאָנְטִיעַ טאר מעגלעכע פֿעַלְעַר, ווֹזָם יַעֲדַע הַלְּבָקִיט אוֹזָ גָּרָט.

שיינע קליגנע ליכטעלען – פאר אונדזער יידיש הויז, פאר אונדזער יידיז-
און פארשטייסגען, לאמיר זיך זאמל אין ארום אונדזערע שיינגען, קליגנע ליכט-
ען, לאמיר אונבליקן זיער הייליקע שיין, לאמיר איינזואפן אין זיך דעם
אָרִימַן הויך פון זיער קדושה, לאמיר איינזוויגן זיער שיינקיט, זיער או-
ריימיט און זיער פרישקיט.
י גילויבט, אונדזער הייליקער פאָטער אין הימל! זייט גידאנקט אונדזערע
גיבע קדושים אין גן-עדן פאר דאס שיינגען ליכט, פאר דאס הייליקע פיעער!

**ארעבען האנד – די מערכוירדראקע פֿרְרוּ פֿרְן אַנדְזֶעָר צִוְּרִיט
ד"ר העשייל קלעפְּרִיש**

ט חעלן זי לייענין אויף איזן ארט:

וְדַעַר לִגְנֶנְט אֵין זַיִדָּר אֲפִת גְּרוּזָס אֹן נוֹצְלָעַן. דַּי מַעֲנְטָשָׁן דַּאֲרָפָן גַּאֲרָה.
יִשְׁטַה האָבָן דַּי אַמְבִּיצְיָע זַיךְ אַוִיסְצָוְלָעַבְן אַיְן אַמְתָה. הַאֲקָן לִגְנֶנְטָס מַעַג זַיִן
אוֹמְפָאַרְשָׁעַמְטָע, אֵין גַּאֲרְנִישָׁט אֹזָא פַּאֲרְבָּרְעָכָן.

יֵאֵינוּ שְׂוִין נִישְׁטַבְּלוּיו פָּוֹן דַּי פָּאָר צִינְיָשָׁע וּוּרְטָעַר בּוֹלְטָקְלָאָר, אֵין דַעַר
אַקְנְקָרִיְץ בָּאַטְיִיט: גִּיפְט אֹן טוֹיט פָּאָר דַעַר מַעֲנְטָשָׁהִיט, בָּאַרְבָּאַרְיִישָׁע פָּאָר.

ニיכְתוּנָג פָּוֹן אַלְעָ מַעֲנְטָשְׁלָעַכְע קַוְלְטוּרָעַלְעָ חֻרְטָן? –
וְזַה נַאֲך אֹזָי פִּיל אַנְדָעָרָע זַאֲכָן, קַעַן אִירָעָנָע הַאֲרָאנְד בָּאַיְן אָוָן נִישְׁט
חוֹסָפָס זַיִן!

וַיֹּאמֶר זְבַח־: יְאֹזֵן טְרִיאוֹמְפִירָן, וְיְאֹזֵן קַעֲנִין טְרִיאוֹמְפִירָן, דִּי רָאָסָן־אִידְעָן ? סְ-אַיִן דָּאַךְ
מֵש אַקְמְעָדְיעַ. גְּרָאָד דִּי וּוֹאָס רְעָדָן וּוְעָגָן דָּעָר הַכְּעָרְקִיט סָוָן בְּלָאנְדָן
אַרְיָעָר־טִיפָּה, גְּרָאָד דִּי זְעָנִין אַלְיָין בְּרוֹנְעָטָע. אַיְינָעָר אַגְּנוֹיָעָנָעָר רָאָסָן,
אַרְשָׁעָר הַאָט אַיִן יָאָר 1929 גּוֹט זִיךְ אַיְינְגִיקָּות אַיִן „אַיִם“, אַיִן דָּעָם „אַבְּיָיְבָּות“ אַיִין, אַוְן הַצְּטָעָמָן דָּאַנְן אַרְוִיסְגִּיבָּעָן פָּאַלְגְּעָנְדָע מִיְּנוֹנוֹ: „פְּנִים אַוְן קָאָפָּע
ן אַשְׁלַׁעַטָּעָר رָאָסָע. אַמִּישְׁלִינְג, אַמִּיאָסָע נָאָז. קְלִינְעָ אָוִיגָּן. טְוָנְקָעָלְעָ
אָאָר“. צִי אַיִן גָּלָא נִישְׁתָּאָגְּנוֹסָרָד, וּוְעָן אַזְּוָא טִיפָּה רָעָט וּוְעָגָן רָאָסָן־רְיִינָע,
לְאַנְדָּע מְעַנְטָשָׁן ? — אַוְן צָו וּוּרְעָט נִישְׁתָּאָמְמִישָׁ דָעָר גָּאנְצָעָר עֲנֵנִין, וּוְעָן מַעַז
עַרְמָאָנַט זִיךְ, אָז דָעָר עַרְשָׁטָעָר רָאָסָן־טְעַארְטִיקָּעָר, דָעָר פְּרָאַנְצָוִוִּין גָּאָבִינָא,
אַט גְּרָאָד דְּעַרְקָלְעָרטָט, אָז דִּי דִּיְתָשָׁן זְעָנִין נִישְׁתָּאָקִין רְיִינָע אַרְיָעָר, וְיִיְלָא
אַיִן וַיִּעַרְעַ אַדְרָעָן פְּלִיטָט אַשְׁטָּאָרְקָעָר צּוּמִישָׁ סָוָן מְאַנְגָּאַלְשָׁן בְּלוּיט ? ! —

• • •
טיט גרויסן פאלעמעישן טאלאענט בפֿיצט אויף אירענע האראנד ווען זי גיט
ובער צו רעדן וועגן דער שמוציקער העצע, וואס ווערט אונטערן פראטעך.
טאראט פון די נאציס גיפורט געגן יידישן פאלק.
דא שלאנט זי אן אין א טאן פון מעכטיקן פאטאמ.
דא שטורמת און ברויות איר ווארט, ווי א לאווע.
אייז פאר איר קלאר, אzo ווען די מענטשן זאלן ווירקלען זיין מסוגל זיך
פארטראכטן וואלט צומאל קיין מנין זיך נישט צונזיגליךבן, וואס זאל
גלייבן אין די העז-פאשקוילן פון די שענדער פון יידישן פבוד.
דיט נאך טרייט, פונקט נאך פונקט, דעםאסקירות אירענע האראנד די
העצער.
פירט א גרויסן וויפוח מיט די יידישע שונאים. זיך ווארט אפ מיט פאר,
כטונג דעם פאפוילען אומזין, וואס ווערט אזי אפט גיברויכט אין די אנטאי
גייטיעש שמאטיס: יידן האבן פאראדארבן די וועלט... זי זאנט: גראד יידן
אבן דאך די ערשטער גישאָפַן דעם באָגריך פון מאָראָל. אלע אנטוווקלטער
ליגיעעס האבן ביי יידן גיפינין זיער מקור. יידן האבן זיך פאָרצ'יכנט
ט גאלדינע אותיות אין ברק פון דער מענטשטייט. דאס גישלאנגען פאלק
ז א געלטלעך פאלק. שטיריכן אויס די יידישע נעמִין פון דער גישיכטע, אן
ז ווועט פאָרְפֶּלְיִיבּוּן מונראָבִּין אַרְבִּית אַנוֹ פּוֹנְטוּ

מן מישט זי אויף די פאמפלעטן, וואס זענין פאבריךער גיווארן קיגן
מוד. אין דער קרייסטלייכער וועלט איז אינגייזווארץט א פאראורטיל קיגן
מוד. אין דער קרייסטלייכער וועלט מינט מין או דער תלמוד היסט די יידן
נאָרֶן, רײַסֶן הויכע פראצענטער, פֿינְגְט האָבָּן קרייסטן, א. א. וו. אִירעַנְעַ
ראָאנְד ציטערט פֿון אויפֿרגונג. זי רופט אָוִיס: דאס אַיז דאָך אַ נִידְעָר-
עַכְטִיקָר בַּלְבּוֹ! אין דער מאָנוּמַנְטָאלְעָר שאָפָונְג פֿון דער יִדְישָׁעָר
מה גִּיסְגִּין זיך הויכע עַטִּישָׁע גִּזְעָזָן אָוּן ערְהָאַבְּיָנָע מַאֲרָאְלִישָׁע פֿרִינְצִיפָּן!

טראגט נישט דאס הייליקע ליכטן פון בית-המדרשה אויף דעם מיטינגן-מאַרְק,
סִירֶת נִישָׁת דָּס שְׂטִילָע פְּיעָרְלָאָן פָּוֹן דָעַם יִדְישָׁן פָּאָמִילְיָעָן-הָיוֹ אֵין דָעַם
גּוֹיָיִשָּׁן קָאנְצָעַטָּן-זָאָל!

שענדייט נישט די הייליקיט, פָּאָרְשָׁווענדִיט נִישָׁת דָּס הייליקע, באַרוּבֶט
אונְדוֹן נִישָׁת, וּאָס מִיר האָבָּן אָוָן וּאָס האָט אָונְדוֹן תָּמִיד גִּרְאָטְחִיכִיט, פָּאָרְ-
דָּאָרְבֶּט אָונְדוֹן נִישָׁת דָּס שִׁינְעָן, וּאָס מִיר באָזִיצָן, פָּאָרְמִיאָוָסֶט אָונְדוֹן נִישָׁת
דאָס עֲרָהָאָבָּעָןָע, וּאָס מִיר בָּאָגָעָרָן!

עַלְעַטְרִי אָוָן דָּאָמְפִּי – סְפָּאָר אַיְיָרָע זָאָלָן אָוָן לְאָקָאָלָן.

עקטורי און דאמך – סאר איינערע זאלן און לאקאלן.

אַדְבָּר חֶשׁוֹב, אַפְּעָר נִישְׁת אֹזָא קְלִינִיקִיט. אַיִם וּזְעַרְט אַפְּעָר פָּאָרְט שְׁחָעָרְעַ
דָּאָס טִיכְל, וּיְ דֻעָמְיִידְל, וּזְאָס הָאָס אַיִנְסָחָרְדְרָנְט, וּזְאָס וּוַיְיסָט
נָאָר פּוֹנִים אַיְסָורְהָוּצָה בְּכָלְלָה, נִשְׁתְּ פְּרָטָות. דָּאָס יִנְגְּלָדְרָפְּלָט אַיִנְסָט
טִיכְל, אַדְעָר גָּאָר אַיִנְסָטִיכְלָפְּפָאָרְפִּילְוָן, אַשְׁוּעָרְעַמְאָסָע, אַגְּנָצָע
וּוְלָט, אַפְּלוּעָאָרְבָּפִּיט. פָּאָרְוּאָס וּוַיְירָקָט דָּאָס אֹזָיְוִי בֵּיְ אִים, נִשְׁתְּ בִּיטָּס
מִידְלָ ?
וּוְיִיְדָאָס טִיכְל אַדְעָר שְׁטִיכְלָפְּפָאָרְפִּילְוָן אִים דִי גְּרוּיסָעָמְסָכָתָא שְׁבָת,
דִי שְׁוּעָרְעַט סְוּגִוִּות, דִי רִיכְעַט צָלְמָפְּרָשִׁים. סְדָעָרְמָאָנְט אִים דִי לְאָנוּגָעַ נְאָכָט,
דִי הַתְּמָדָה רְבָה, דִי שְׁוּעָרְעַט יְגִיעָוָת, וּזְאָס מְהָאָט גִּיהָאָט בֵּי דֻעָמְלָדוֹ.
סְאִיְוָ אַגְּנָצָעַ וּוְלָט, אַקְלָאָסָלָעַמְאָסָע. דָאָס בִּילְד אִיְוָ גְּרוּיסָס. אַזְׁעָלְכָעַ
תָּנָאִים, אַמְוָרָאִים, גָּאוּנִים — אַלְעָמִיט אֹזָא זָאָרְג, מִיט אֹזָא מְאָטְעָרְנִישָׁפָאָר אַ
נְדָנוֹד שְׁלָאָיְסָרָה. אַפְּגִּירָעַט פּוֹנִים סְגָוָה-כּוֹחַ, וּזְאָס דַעַר הַלְּכָה-גִּיבִּיט בְּאֹזִיצָט,
אַפְּגִּירָעַט אַפְּילָוּ פּוֹנִים גִּיפְּלִיס-מְאָמָעָנָט, וּזְאָס דַעַר הַלְּכָה-גִּיבִּיט וּוּרְעַט מִיט אִים
אוּמִיטָוּם דּוֹרְכִּיגִשְׁנִירְלָט — טְרִיבָּט דַעַר פּוֹנִים קְוָאָנָטוּם, דִי מְאָסָע יְגִיעָה,
וּזְאָס דָאָס יִנְגְּלָה הָאָט פָאָר דֻעָמְ אַוְיגְ זִינִינִיט
(וּוַיְיטְרָדִיקָעַר טִילְ קְוּמָט)

**הברות הלו קודש המ...
פי' הרב רץ' יהיאל חי נטע"**

אויף אונדו פַּאֲרוֹזִינְדִּיקְטָעַ, אֵיר הַיְּלִיקָעַ הַעֲרַצָּרַעַ! קּוֹמֶט, הַעֲלַפֶּט אָונְדוּ
קְלִיְינִינְקָעַ, אֵיר מַעֲכְטִיקָעַ גִּיסְטָעַרַעַ! שִׁירַו לְנוּ שִׁירַ דְ' – שְׁעַנְקָט אָונְדוּ דָאָס
גְּטַלְעַכָּעַ פְּידַ, דָאָס הַיְּמָלִישָׁעַ גִּיאָנְגָןַ! דָאָס מַעֲנְטַשְׁלָעַכָּעַ – בָּאוּוּגָט דָאָס
בְּלוּטַ, רִירַת נִישָׁט דָאָס הָאָרֶץַ, דָאָס עַדְדִּישָׁעַ – רִירַצְתָּ דָעַם אִינְסְטִינְקָטַ, רַעַגְטַ
נִישָׁט דָאָס גִּימִיטַ...

אֵר, אָונְדוּ אִיזְוַלְעַכָּטַ! מִיר זְעַנְיָן גִּיבּוֹנְדָןַ, מִיר זְעַנְיָן גִּיפְאָנְגָןַ, מִיר זְעַנְיָן
גִּיקְנְעַכְטָטַ, קּוֹמֶט אָונַן באָפְרִיְיט אָונְדוּ, אֵיר הַיְּלִיקָעַ באָפְרִיְיעַרַעַ, באָפְרִיְיט אָונְדוּ
פָּוֹן דָעַר אִיגְּנְעַר תְּפִיסָהַ, באָפְרִיְיט אָונְדוּ פָּוֹן דָעַר אִינְעַרְלָעַכָּר עַבְדוֹתַ, פָּוֹן
זְיִיעַר גִּיוֹעָן הַיְּלִיקָעַ. הַיְּלִיקָעַ בְּלֹות הָאָט גִּרְנְיָן אַין זְיִיעַרְעַ אַדְרָעַןַ, הַיְּלִיקָעַ
שְׁיִיעַרְ הָאָט גִּילּוּיכָן אַין זְיִיעַרְ הָאָרֶץַ, הַיְּלִיקָעַ גִּידְאָנְקָן גִּיבְרָעָנְטַ אַין
זְיִיעַרְ גִּיסְטַ, אָונַן מִיטָּן פּוֹחַ פָּוֹן דָעַר הַיְּלִיקִיטַ הָאָבָן זְיִי גִּילּוּיכָן, וּוי לְאָנְגָןַ
מַהָּאָט גִּימּוֹתַ, אָונַן גִּיקְעַמְפַטַּ וּוֹעֵן מַ-הָאָט גִּימּוֹתַ; מִיטַּ קְדוּשָׁה הָאָבָן זְיִי
גִּלְעָבֶט אָונַן אַין קְדוּשָׁה זְעַנְיָן זְיִי גִּישְׁתָּאָרְבָּןַ; מִיטַּ אֵיר הָאָבָן זְיִי גִּיזְגַּטַּ אָונַן
דוֹרָךְ אֵיר הָאָבָן זְיִי בָּאוּגִטַּ. דִּי קְדוּשָׁים הָאָבָן גִּיזְגַּטַּ אָונַן דִּי קְדוּשָׁה הָאָט
בָּאוּגָןַ, אָרִיךְ אִיבְּגַנְ...

קְלִיְינָעַ פַּיְכְּטַעַלְעַךְ! דָאָס פִּיְעַרְלַ וּוֹאָס אַין אִיךְ בְּרַעַנְטַ-אִיזְוַיְלִיקַ. דָעַרְיְבָעַר
אַין עַבְּ, אַזְוְגַּןְ, גִּיאָנְגָןַ, אַרְזָוַסְ...

אוֹעַס אָזִי וְאָנְדָרֶלֶעֶץ שֵׁין, אָזּוּי גְּיוֹוָאַלְטִיךְ שְׁטָארָק, דָּרְבִּיבֶּר...
דָּרְבִּיבֶּר... עַס אִיזְׂזָאַפְּרִיט פָּוּנְדִּי הַיְּילִיקָע, פָּוּנְדִּי הַעֲלָדָן. עַס אִיזְׂזָאַפְּרִיט
איְבִּיקָע, דָּאַס קְלִינָע, דָּאַס שְׁטִילָע, דָּאַס מַעֲכְטִיקָע פָּיְיעָרְלָע פָּוּנְדִּי הַלְּדִישָׁעָר
נְשָׁמָה, פָּוּנְדִּי דָּעַם הַיְּילִיקָן הָאָרֶץ; עַס אִיזְׂזָאַפְּרִיט גַּעַלְעָכָע, דָּאַס הַיְּמָלִישָׁע פָּיְיעָר,

וואס ברענט אין א פרומין מתميد, אין אן-ערלעך בעל-תשובה, אין א פרילעגן אריימאן און אין א צופרידינים "בעל יסורים": דאס פיערל פון אויסגיילאכטן צדיק און פארשפאנינים מארטירער, פון דער פרילעכער קדושה און הייליקן ציטער – דאס יידישע פיערל!

הייליקע חנופה-ליךעלעך! אין אייך ברענט דאס ליכט פון די גרויסע קדושה-העלדן: אין אייך פלאקערן די פלאמין פון די הייליקע השמנאים-הערצער. דעריבער ברענט איר און ברענט און – ווערט נישט פאלראשן. דעריבער ליכט און ליכט און – ווערט נישט פארטונקלט; דעריבער זונט איר גובר דעם שטרום, דעריבער זונט איר מנצח דעם חזך, דעריבער... דעריבער...
...אָרְעַמּוּ לִיכְתְּלָעֵךְ! מִיר שְׂטָאַלְצִירַן מִיט אֵיך, מִיר פְּלִין ווֹאָס אֵיך זָונַט פֶּאֲרָן. קְלִין פִּיעָרֶל, מִיר בָּגְנוּגִינִין וֵיך מִיט דֵּיר, מִיר וּוִיסְטַן, ווֹאָס דַּו באַמְּגַנְּמָה אַיִן אַנְגַּבְּזָה

ט, גראד ווי דעטֶט, ניגריהיט ל'כבוד שפת און ג'וחען איזו פס ווי דעטֶט —
חת-חנופה. ווער חוויסט — האט זי גיטראכט — צי מײַן זוּ ל'עטֶט און
שר האט ער ויך דערצזינן אָ פרעמאָדר צום שטאטם יִשְׂרָאֵל און אַלְקָץ פָּאר-
געסן?..

דעָר שְׁבַת-סְעוֹרָה קְלֻעָּרֶט ר' בָּעֲרִישׁ: מֵיַן זוּ וְאַלְטָט גְּיֻחָעַן דָּא... ער אַיִ-
אָפְשָׁר וויּוּ דָעָר זְעַלְגָּעָר...
ער, דָעָר זְעַלְגָּעָר, וַיֵּצֵט פָּארְטְּרָאַכְט. עֲפִיס גִּידְאַנְקִין בָּאַסְפָּלָן אַיִ-... עֲפִיס
וַיַּסְטִיס... אַגְּנִיצְוָנְדִינְעַן פִּיכְטַט..., אַזְּוַא זִיס, שְׂטִיל שְׂטִיבָּל... וּוַיַּסְטִיס צָרְמוֹן
וַיַּיְנַן נִישְׁתַּמְּסֵט אַלְיִמְּן... דָעָר קָאָפְּ דְּרִיְּסַט זַיְךְ אַיִ-...
אַלְטָע פִּיאַט בָּאַמְּרָקְן זַיְנַן פָּארְטְּרָאַכְטְּקִיט. זַיְיַהְךְ פְּרָעָגָן אַיִ-, ער פְּרָעָגָן זַיְיַהְךְ
... ער וְאַט, אָז אַטְמָפָעַ צָעָר דְּרוֹקָט זַיְיַהְךְ... זַיְיַהְךְ... טִיר חַעַלְן אַיְיַבְּקִיךְ
לִידְנוּ — צְוָאוּוִינְטַז זִיךְ וְלַאֲטָע.
— שְׁבַת!... — מַוְסֵּרְט זַיְיַהְךְ בָּעֲרִישׁ. כָּאַטְשׁ אַלְיִינְ...
דְּהַבְּן גִּיהְאַט אַזְּוַא קְלִיְּן יִנְגְּעַלְעַ, אַוְנְדוֹעַר טְרִיְּסַט. שְׂוִין אַיִ-אַוְן-צְחָאנְגַּן-
קְיַאְר אַוְעַקְנִירִיסְן פּוֹן אַונְדוֹן, גִּיוֹעַן אַלְטָט סְפִּיעָר. הַיִּסְטַּעַס, אַזְּוַיְיַהְךְ
אַיךְ אַלְטָט גִּיוֹעַן. — קְלֻעָּרֶט דָעָר זְעַלְגָּעָר...
אַוְן אַיר האט נִישְׁתַּמְּסֵט נַאֲגִיְּפָרָעָנְט. נַאֲגִיְּזָוְכָּתְּן — האט דָעָר זְעַלְגָּעָר. גַּי-
פְּרָעָגָן.
חוּאָס האט עַס גְּיֻקָּעַנְט הַעֲלָלָן, אָז זַיְיַהְךְ האַבְּן יִוְעַקְנִיפְּטַרְס אַיִ-די טִי-
... פּוֹן דָאַרט קָוְמָט מִין נִישְׁתַּמְּסֵט צְוָרִיק... קָוְמָט מִין יַעֲדָנְפָּאָלָס נִישְׁתַּמְּסֵט צְוָרִיק
אַהֲיִים...
— וְאַלְטָט אַיר אַיִם נִישְׁתַּמְּסֵט דְּעַרְקָעַנְטוֹ
אַיִ-אַוְן-צְוָאוֹנְצִיךְ יִאָר עַנְדְּרָעָט אַמְּנְטָש — הַבְּנָן דִי אַלְטָע גַּעַנְט-
פְּעָרָט.
הַאַט ער נִישְׁתַּמְּסֵט נִיהְאַט עֲפִיס אַצְּיִיכְן? — צִיטָּעָרֶט יִצְחָקָס חָאָרֶץ עֲפִיס
אוֹי...
גַּיְיַן צִיְּכָן נִישְׁתַּמְּסֵט — וַיַּיְנַט וַיַּדְעַר וְלַאֲטָע — נַאֲר אַקְמִיעַ האַט ער
גִּיטְרָאָגָן, דָאָס האַבְּן זַיְיַהְךְ אַיִם זַיְכָּעָר אַוְיְסְנִיטְוֹן.

רַמְאָן, וּעֲצָצָר קֻומֶת צֹוִילִין אָוֹן טַרְעֵסֶט, אַנְשָׁתָאָז שְׂבַת מִנוּחָה —
חוּרְבָּן תְּשִׁזָּה-בָּאָב... עַר רַעַט נִישָׁט. זַיִן הַאֲרָץ אַיְזָן צּוּבְּרָאָן גִּיוֹאָרָן... דָּאָס
וּדָאָךְ דַּי אַ-כְּבִיטָס פִּין שְׁלַגְכָּעָז מַעַנְטְּשָׁלְעָכָעָז הַזְּרָצָעָז. אַרְבִּיטָס פָּוּן אַיְזָן
שְׁעה האָט צּוּבְּרָאָן יַאֲרָן-לְאַנְגָּע גִּיפְּיעַשְׁתְּשִׁיטָעָז האַפְּינְגָּנוּגִין, מֵי אָוֹן לְעַפְּנָן...
אַטְעָז חַוְּרַטְסָטָקָרָאנְקָה. חַדְשִׁים לְאַנְגָּרָן לְאַנְגָּלָט וּזְיַיךְ מִיטָּן טְוִוִּיט. אַיְזָן הַיְּזָן
אַרְעָקָה וּאַוִּיסָּדִי הַעֲנָט, רַוְּסָט אַיְזָן קַעַמְפָאָז מִיכָּן עַמְצִין, שְׁרִיְּטָס, וּוַיְיָנִט.
מוֹחַ-דְּעַרְשִׁיטְעַזְוָנָג — זַעַן דַּי דָּאַקְּטוּרִים אָוֹן שָׁאַקְּלִין מִיטָּן דַּי גַּאֲלָעָז קַעַפְּ —
בַּיְּגַ-ט אַיְזָן דַּי מַאְכָט...
נִיצָּט רַי בְּזִרְישָׁ בְּיָם תְּהָיִם, אַטְרָעָד פָּאַלָּס שְׁאיַל... אַיְינְגִּיקָּרְטְּשִׁיט אַיְזָן דָּאָס
אַרְצָן אָוֹן אַיְינְגִּיקָּאַטְשִׁיט וּזְיַיךְ אַפְּנִישְׁמִיסָּן לְיִגְתְּ דָאָס שְׁטָעַטָּל. אַבְּיָזָע
הַה האָט אַדוֹרְכְּנִיצְוָגָן אָוֹן אַיְפְּרָגְנִילְאָזָט צּוּבְּרָאָכִינָעָז הַעֲרָצָעָר אַיְן פְּרִישָׁ
קְבָּרִים...
אַטְעָז אַיְזָנִיצְקוּיָז גִּיקְוָתָן צְוּ זְיַיךְ... גִּיוֹעָקָט פָּוּן לְעַטְאָרָגָן, אַרְאָפְּגִּינְגָּאָנְגִּין
וּבָעֵט אָוֹן שְׁוַיְגְּנָדִיק וּזְיַיךְ גִּידְרִיְּט אַיְפְּעָרָדְרָ שְׁזָאָבָה. אַיְזָן מִיטָּן עַפְּסָטָן
וּגְעָן אִירָּעָז הַעֲנָט פְּלוֹצִים אַרְאָפְּפָאָלָן אָוֹן וּזְיַיךְ גִּיבְּלִיבָן אַזְוִי אַפְּאַרְטְּרָאַכְּטָעָז,
שְׁטִילָעָז, אַפְּאַרְקְלַעְרָטָעָז אַיְזָן זְיַיךְ. דַּי, זָאָרָג אָוֹן וּוַיְיָתָאָג וּוּגָעָן זַיְעָרָדְרָ קִינְדָּלָה
צְעַנְטָנָאָרָן גִּידְרוֹקָט זַיְעָרָ גִּימִיטָה, גִּירָעָט האָט מִינָן מַעָרָ נִישָׁט דְּעַרְוּעָן,
זְיַיךְ יַעֲדָרָרָ פָּוּנָק האַפְּינְגָּנוּג אַיְזָן פָּאַרְשָׁוֹאָונְגָן. קִיְּין שָׁוָם שְׁפָוָר האָט מִינָן נִישָׁט
פָּוּנִין, אַבְּעָרָג גִּידְרוֹקָט האָט עַס נַאֲךְ מַעָרָ, נַאֲךְ שְׁטָאַרְקָעָר. אַוִּיסְנִיוּעָן
אַבְּגַעַז וּזְיַיךְ דְּרִיְּסִיק יַאֲרָן וּוְאַטְאָן אַבְּעָרָג זְיַיךְ אַרְיְבָעָר, זְיַיךְ זַעַנִּין וּזְיַיךְ אַוִּיסְגָּיִז
אַשְׁן גִּיוֹאָרָן.

חק איז אויעקניפרט גיווארן איז דיא טיפצ'>Rossishע טיגיניס, וואו די קאוזקן
אנפֿן ניהאט זיירען וואך-פאסטנס. זיין פארשע עפער האט גיטראכט יצחין צו
אַסְכָּן ספר זיין לִיבְ-מַגְנֶשׂ. זיין יורש און גַּכְּפָאַלְגָּעָר אָסְ אַזְלָּכָן
יגרציגן - דערציגן אָסְ אַרְטִישָׁן קאוזק. יצחיק האט אַלְקָן ווי פַּאֲרְגָּפָן.
פְּלַעַת זיך אַפְּעָר וואנדערן פַּאֲרָוֹאָס דער אַלְטָעָר רָעָט גַּרְנִישָׁט וועגן
מאמיין, יצחקס קינדרער-יאָרָן, אָוּן וועַר, ער, יְצָחָק, הַיְבָט אָן עַפְּסִיס פַּרְעָגָן,
בִּזְעָרָת ויך יונגעַר אָפָּן.

ווען איז עס אין אונטערדיין טרייניך. קינדרער-קאפערדי האט שוין גיהאט פניערט. דאס פֿליך, און וועלכּן אונדער-יעץ איז גיווען איינגעיגלידערט אט ארײַנמאָשִׁרְט איז אַקלֵין שטעטעלע. די פראָסט איז גיווען אַגרוּטַע אַדער פֿולְקָאָחָנִיק אַינְקָאָחָטִירְט זַיְנָע זַעֲלָנֶעָר בַּיְדָעָר פֿרְזִיכָּאָטְעָר באַ פֿעַקְעָרָונְג, כְּדִי זַי זַאַלן זַי אַיסְרָעָן צָוָם ווַיְתַעַרְדִּיקְן מַאֲרָשָׂוֹת.

פָּרוֹי בְּכָל אֵין נִישְׁתַּפְּסִיק בַּיְּ אָוּרְעֶגְנֶדְיקָע סְצֻנְיִיס צֹ אַ גִּנוּעֶר בָּאָ-
אֲבָאכְטוֹנֶג. דַּעֲרַצְוּ אֵין זַי נָאָך לֹוִיט אִיר פִּיוֹשֶׁעָר שָׁאָפְנוֹג שְׁוֹוָאָך אִין אִיר
גִּבְּוִי.

דַּי דָּזְיִקָּע פִּיוֹשֶׁעָמָנִיעָות, קָעְנִין, פָּאָרְשְׁטָעַנְדְּלָעַך, וּוִירְקָן שְׁטָעַנְדִּיק אַוְיך אֵין
אֲנְדָּעַע בְּאֲבָאכְטוֹנֶג-פָּאָלָן.

אָזֶוַי, לְמַשְׁלַׁח, בַּיְּ דִין-תּוֹרָה תְּאַנְּגִינִים פָּוֹן הַלְּוֹוֹאָות אָזֶן חֻבּוֹת זָעִנִין פָּאָרָאָן
פְּעוּלוֹת אָזֶן דָּעַרְקָלְעַרְוָנוֹגִין פָּוֹן זַיְעַר קָאָמְפְּלִיצְרָטָן סִיג, וּוּאָס נִיְּשִׁיקָּן זַיְק
אִין דַּעַר שָׁאָרְפְּסָטָעָר קָאָנְצָעַנְטָרָאַצְיָע פָּוֹן בְּאֲבָאכְטוֹנֶג-חוֹשׁ.. אָזֶן הַגָּם אִין
אֲזָעְלָכָע צִיוֹוְיל-מְשָׁפְטִים אִין דַּעַר עֲדוֹת-פָּאָרָהָעָר נִישְׁתַּאָזָא פִּינְלָעָכָר אִין
אַלְעָגָע נַעֲפָן-עֲנִינִים, וּוּבַיְּ דִינִי-נְפָשָׁות, פָּוֹן דָעַסְט וּוּעֲגָן וּוּעֲרָט אַוְיך דָא אַגְּגִי-
וּוּעֲנְדִּישָׁת דַּי תּוֹרָה-פָּאָרְשְׁרִיכָּט וּוּעֲגָן אַ גְּרוֹנְטָלְעָכָר חַקְירָה וּדְרִישָׁה.

מַעַמָּו דְּעָרְבָּי נַעֲמִין אִין בָּאָטְרָאָכָט נָאָך צָוְויִי דִינִים. רָאַשְׁתִּי — דַי תּוֹרָה-
פָּאָרְשְׁרִיפָּט: "אָמָּה לֹא יִגְדֵּר וּנְשָׂא עֲוֹנוֹ" (וּוְעַר סִיחָאָלָט אַוְיך דָאָס עֲדוֹת-זָעָן —
וּוְעַט טְרָאָגָן זַיְן זַיְנָד), וּוּאָס נִיְּתַא אַרְוִיְּפָסִי אַוְיך דִינִי מְמָנוֹת אָזֶן סִי אַוְיך
דִינִי נְפָשָׁות. דָאָס עֲדוֹת-זָעָן אִין יִידְנָטוֹמָ אִין בְּכָנָן נִישְׁתַּאָזָן רָעַכְת — נָאָר
אֲפְלִיכָּט.

וְהַשְׁנִית — אִין דָאָס אַ תּוֹרָה-פָּאָרְשְׁרִיפָּט בַּיְּ עֲדוֹת בְּנָגָע דִינִי-נְפָשָׁות,
"ץְהָדִים תְּהִי" בּוֹ בְּרָאָשָׁוֹנָה" (דַי עֲדוֹת דָאָרְפָּן זַיְן דַי עֲרַשְׁטָע אַוִּיסְפִּירָעָר
פָּוֹן אָוָרְטִיְּל).

בְּכָנָן, קִומְט אָוִיס, אִין דָאָס עֲדוֹת-זָעָן אִין יִידְנָטוֹמָ אִין אַמְּאָל פָּאָרְבּוֹנְדָן מִיטָּן
הָאָרְטָן חֹוב פָּוֹן אַיִּינְגָהָעָנְטִיקָן אַוִּיסְפִּירָן דָעַם טְוִוִּיט-אָוָרְטִיְּל.

מַמְּלִיאָ אִין דַּעַר דִין וּוּעֲגָן נִישְׁתַּאָנְעָרְקָעְנִין דַי פָּרוֹי אַלְסָס עֲדוֹת פָּאָרָן בֵּית-
דִין בְּשָׁוָם אָוָפָן נִישְׁתַּאָזָן אַוִּיסְדָּרוֹק פָּוֹן אַ רָעַכְת-פָּאָרְשְׁטָמְעַלְעַרְוָג, פָּוֹן דַּעַר
פָּרוֹי. נָאָך וּוּיְנִינְקָעָר קָעָן מִין דָא זַוְּכָן דַי סִיבָה פָּוֹן מִינְדָעָרוּוּעָרְטִיקִיְּט-אָפְשָׁא-
צָוְגָן פָּוֹן דַּעַר פָּרוֹי.

אָדְרָבָא — דַּעַר פָּאָל אִין פָּאָרְקָעָרט, דַּעַר יִדְיָשָׁעָר דִין פָּטָרָט דָא אָוּן גַּעַמְט
אִין שָׁוֹץ דַי יִדְיָשָׁעָרָוּי צָוְלִיב אִיר פִּיוֹשֶׁעָר בָּאָשָׁאָפְנִיקִיָּט אָזֶן אִיר צָאָרָטָן
גִּימִיט פָּוֹן אֲפְלִיכָּט, וּוּרְקָונְג אַוְיך אִיר נִיְּסָטִיקָן צּוֹשְׁטָאָנד.

(המשך קומט)

לאאר

דער ציילונג

יריש: אסתר SHOWNA

די האר שטעלן זיך ולאתון אויף... זיך וויסט וואס דאס הייסט... קאואקן... דאס שרעקנס-ווארט... קינדרער-CAFÉ... מערדער... רואין... סלעבן אין ספנה, די גראטסע ספנה פארן קינד... וואו? וואו? באהאלטן? זיך פירן אוועק די קינדרער אין וויטן סייבר... שמדן... אלץ פרגען זיך, קומין נישט מערכז'יק, בליבן קנעכט ביי די קאואקן... זיך האט נישט קיין ווינקל ביי זיך אין שטוב... נישט ניווען קיין מאָל מיט וואס זיך צו באהאלטן, נישט ניקלערט אויף איז מינוט, נישט קיין קעמערל, נישט קיין ווינקל, נישט קיין קעלער... לטיט זיך שטום, דרוקט איר קינד צום הארץ קען זיך נישט רירן. פאר שרעק איז אפוניגומען ביי איר דאס לשון. די טיר פראלט זיך אויף... מע ריסט איר דאס קינד. זיך ווינט, בעט זיך, כאפט ארום יאנט די קני, ווערט זיך, דאס קינד שרײַט... עמײַץ דערלאנט איר איבערן קאָפּ מיט אַנְהַיִקָּע, זיך פֿאָלֶט באגאָסן מיט בלוט — וויסט מער גאנטיש. אַרְעַז אַרְיִם לְאוֹן נְאָז... אַנדְרָע גראסְרָן אַיבָּעָר דער שטוב... רַאֲבִירַן גַּלְעַנְהַיִטְלָעַן. יַצְחַקְלָה גַּרְאַטְשָׁת דָּעַט זעלגעַר דאס פְּנִים, קאָפּ מיט די פִּיס, נָאָר אַט נָעַמְתָּ אַים דָּעַר זעלגעַר אַזְוֵי פָּעַט, וְיַמְּטַא אַיְזָעַרְנָעַ צוֹאנְגַּן, וְעַצְטַא אַים נָעַפְנָן זיך אויפָּן פָּעַר אָוָן פָּאָרָט אוועק. אַט לִינְגַּט שְׂוִין אָונְטָעָר זיך דאס שטָעָטְלִי? די הַיִּם, ווַיִּטְפּוֹן טָאָטָעָה. מאמע.

אָפְּחַד לִינְגַּט זיך אויפָּן קעַל פּוֹן קינד, דרוקט די שלִיְּפָן. וַיַּיְנִין טָאָר מִין נִשְׁטָן, דָּעַר זעלגעַר שְׁלָאָגָט... מִיד, אוַיְגַּוְיִינְט, גִּיפְּרוֹרִין, דָּעַר שָׁעַט פּוֹנִיס קָאמָת, שְׁלַעַט אַים אַיְזָן דאס שאָקְלִין פּוֹן וְאַגְּן אָוֹן זְיַוְן לְאָקְן-קָעַטְלָה וְאָקְלָט זיך צום רִיטִּים פּוֹן נְאָלָאָפּ. אַוְיסְעַר קִינְדְּפִּרְשָׁעָר שְׁלָאָפּ... עַר גַּיִט אויף גַּרְינְג באָפְּלוֹמְלָטָע פְּעַלְדָּר מִיט דָּעַר מַוְתָּר בַּיִּדְעָר הַאֲנָט, וְוָאָסְעָרָן רַוִּישָׁן אָוֹן פִּיגְלָה וְינְגִין. עַר יָאנְטָן נְאָךְ אַקְלִירָט זָוְעָר-פִּינְגְּלָעָה, וְיַיְלָעָס כָּאָפּן, אַבְּעָר זְלָעַט וְעַקְטָט זִיר. זיך קוּקָט מִיט פְּרַעְמָדָע אַוְינְן אַיבָּעָר דָּעַר שְׁטָבָה, וְעַט דָּעַט חַוְּבָן, דָּצְמָאָנָט זיך אַין אַלְמָס אָוֹן קוֹוָאָן עַפְנִין זיך אַיר... אַוְיִי טְרַעַטְסָה זַיְהָן.

די פְּרוּ אֶלָּס עֲדוֹת בַּיִם בֵּית-דִין
די אויסערלעכע באנרגינדונג טוּן דעם דאויין ווערט דינ' גישטיצט דה
פארשירינגע תורה-שטעלן. אַמְבִּיטְרוֹשְׁטָן ווערט דאס אַרְוִיגְסְּגִּידְרוֹנְגִּין טוּן פְּסָס
וועמדו שני האנשימים אשר לֵהֶם הריבּ (סְזָאַלְן זַיךְ שְׂטָעַלְן פָּארַן בֵּית-
די צוּוִי מְעֻנְצָר, וואָס האָפָּן אַסְכָּטוֹן), דארט רעט זיך, געטְלָעַךְ, קָודֵם
חַעַגְן די עדות, ווי סְאַיְן מְשַׁמְּעַן טוּן די פְּרִיעְרְדִּיקָע אָוָן שְׁפַעְטְּעַרְדִּיקָע שְׁטָעַלְן
אין יונער פרשה. דאס דאויין ווערט אַיבְּרִיגְּנָס עַפְתָּעָרָס באָטָאנְטָן אין דִין
חוֹרָה אוֹ נָאָר "עַל פִּי שְׁנִים עֲדִים" (אוּפָן יְסָוד טוּן צוּוִי מְעֻנְלָעַכְעַד
קָעַן אַזְּקָעַ פְּעַטְנִישְׁטָעַלְט ווערטן פָּארַן בֵּית-דִין.
כְּדִי אָפְּעָר צוּ פָּאָרְשָׁאַיִן די אַינְעַרְלָעַכְעַד באָנְגִּינְדָּוָן פָּוּן דָאָוִיכָן דִּין,
אַפְּרוּי קָעַן נִישָׁא זַיְן קִיְּין עדות, מוֹזִין לִיְּגַנְּגַע אַכְּטָא אוֹיף די פָּאָלְגְּנְדָּל
וַיְּסַעְרְדִּיקָע באַשְׁטִימְנוֹגִין אַין דָעַר תִּירָה אָוָן אַין דָעַר הַלְּכָה. זַאְךְ-בָּאוּוּ
הָאָפָּן נִישָׁא קִיְּין גִּילְטִיקִיָּת לוֹיטָן יִדְיִישָׁן דִין. נָאָר דָעַמְלָא קָעַן דאס בֵּית-
אַיִינְטָא אַנְעַרְקָעַנְיָן פָּאָר שְׁוֹלְדִּיק אָוָן אַיִם פָּאָרְמְשָׁפָטָן, ווען די עדות קָעַן
דָּאָרְקְּלָצָרָן, אוֹ זַיְהָ האָפָּן מִיט די אַיְינְגָע אַוְיגָן צּוֹגְיוֹעָן די מַעַשָּׁה
עֲבִירָה.
לוּיט דָעַר תִּירָה-פָּאָרְשִׁיפָּט: "וְדָרְשָׁת וְחִקְרָת הַיְּתָבִי" (דוּ זַאְלָס גּוֹט זָוְן
אוֹן פָּאָרְשָׁן) מוֹזִין אָוְנְטָעַרְוָאָרְעָן די עדות אַפְּיַינְלָעַכְעַן פָּאָרְהָעָר. זַיְיָ ווּי
אַפְּלוּ אַוְיסְגִּיסְרָעַט וועגן אַזְּעַלְכָע אָוְמְשָׁטָעַנְדָן, אָוְנְטָעַר וועלְכָע די מַעַשָּׁה
פָּאָרְגְּיָוקְמָן, וואָס וְעַזְעַן אַוְיס אַין פְּלָוג קְלִינְגְּלָעַךְ אָוָן אַין באַדְיִיטָוָן, טָאמַט
וְיִוּזְט זַיךְ אַרוֹיס אַסְתִּירָה אַין דָעַם עדות זָאָגָן פָּוּן די בִּידְרָע עדות אַס
בְּגַנוּגָע אָוְמְשָׁטָעַנְדָן, וואָס וְעַזְעַן אַוְיס נְעַפְן-זַאְכְּלָעַךְ, אַזְוִי ווערט דאס גָּאנְדָּה
עדות-זָאָגָן בְּטָל. בְּכָן, דָאָרְף דָעַר עדות פָּאָרְמָאָן אַבָּאָפָּאָכְטָוָנָס-חוֹשָׁן, ווּ
זַיְיָ גָּאנְצָלָעַךְ נִישָׁא פָּאָטְרִיבָּט, פְּדִי זַיךְ צַו קָעַנְיָן שָׁפָּאָן אָוָן פָּעַט האָלָל
אַקְלָאָ. בְּיַלְד נִישָׁא גְּלוֹיזָן טוּן דָעַר עַצְמָה-הַמְעָשָׁה פָּוּנִים באָגָאנְגִּינִים פָּאָרְבְּרָעָה
נָאָר אוּיךְ טוּן אַלְעָזָר אָוְמְשָׁטָעַנְדָן אָוָן נְעַפְן-אָוְמְשָׁטָעַנְדָן, בַּיְיָ וועלְכָע עַס
בָּאָגָאנְגִּינִים גְּיוֹוָרָן.

בון חלומות אoid דער וואָר

דער ציילונג אסתר שושנה יידיש:

Oplata pocztowa uiszczona ryczałtem.

BAJS JAKOW

ŁÓDŹ, grudzień 1936 r.

Adres Redakcji: "BAJS JAKOW" Łódź, Kilińskiego 44. TELEFON

1936/11/26

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36

11/26/36